

ISSN:2181-0427 ISSN:2181-1458

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

2021 йил 3 сон

Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори С.Т.Тургунов

Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Қодирхонов

Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиги Р.Жалалов

ТАҲРИРҲАЙЪАТИ

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов, ф-м.ф.д., доц. Р.Хақимов, ф-м.ф.д. М.Раҳматуллаев.

Кимё фанлари: акад.С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф.Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.

Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц.А.Баташов, б.ф.н.

Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов.

Қишлоқ хўжалиги фанлари: – г.ф.д., доц. Б.Камалов, қ-х.ф.н., доц. А.Қазақов.

Тарих фанлари: – акад. А.Асқаров, с.ф.д., проф. Т.Файзуллаев, тар.ф.д, проф. А.Расулов, тар.ф.д., проф. У.Абдуллаев.

Иқтисодиёт фанлари: – и.ф.д., проф.Н.Махмудов, и.ф.д., проф.О.Одилов.

Фалсафа фанлари: – акад., Ж.Бозорбоев, ф.ф.д., проф. М.Исмоилов, ф.ф.н., О.Маматов, PhD Р.Замилова.

Филология фанлари: – акад. Н.Каримов, фил.ф.д., проф.С.Аширбоев, фил.ф.д., проф. Н.Улуқов, фил.ф.д., проф. Ҳ.Усманова. фил.ф.д.,проф. Б.Тухлиев, фил.ф.н, доц.М. Сулаймонов.

География фанлари: - г.ф.д., доц. Б.Камалов, г.ф.д., проф.А.Нигматов.

Педагогика фанлари: - п.ф.д., проф. У.Иноятов, п.ф.д., проф. Б.Ходжаев, п.ф.д., п.ф.д., проф. Н.Эркабоева, п.ф.д., проф.Ш.Хонкелдиев, PhD П.Лутфуллаев.

Тиббиёт фанлари: – б.ф.д. Ғ.Абдуллаев, тиб.ф.н., доц. С.Болтабоев.

Психология фанлари – п.ф.д.,проф З.Нишанова, п.ф.н., доц. М.Махсудова

Техник муҳаррирлар: **Н.Юсупов, Г.Акмалжонова**

Таҳририят манзили: Наманган шаҳри, Уйчи кўчаси, 316-уй.

Тел: (0369)227-01-44, 227-06-12 **Факс:** (0369)227-07-61 **e-mail:** ilmiy@inbox.uz

Ушбу журнал 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Раёсати қарори билан физика-математика, кимё, биология, фалсафа, филология ва педагогика фанлари бўйича Олий аттестация комиссиясининг диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий наشرлар рўйхатига киритилган.

“НамДУ илмий ахборотномаси–Научный вестник НамГУ” журнали Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг 17.05.2016 йилдаги 08-0075 рақамли гувоҳномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) томонидан 2020 йил 29 август куни 1106-сонли гувоҳнома га биноан чоп этилади. “НамДУ Илмий Ахборотномаси” электрон нашр сифатида ҳалқаро стандарт туркум рақами (ISSN-2181-1458)га эга НамДУ Илмий-техникавий Кенгашининг 11.03.2021 йилдаги кенгайтирилган йигилишида муҳокама қилиниб,

илмий тўплам сифатида чоп этишга рухсат этилган (Баённома № 3). Мақолаларнинг илмий савияси ва келтирилган маълумотлар учун муаллифлар жавобгар ҳисобланади.

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021

қонунчилик жараёнини такомиллашувига, қабул қилинаётган қонунларнинг сифати ва самарадорлигига, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг халқчил ва демократик бўлишига сезиларли таъсир кўрсатади. Шу билан бир қаторда Республикаси қонун ижодкорлиги жараёнининг янада мустаҳкамланиши эса давлат ҳуқуқий сиёсатини такомиллашишига хизмат қилади.

Адабиётлар

1. Юридическая энциклопедия/ Под ред. М.Ю.Тихомирова.-М.; 2001.-С. 494.
2. Одилқориев Х.Т. Қонун ижодкорлиги © ҳуқуқий сиёсатни ифодалаш воситаси // Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Ахборотномаси. 2015. –Б.22
3. Ўзбекистон Республикасининг «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида»ги янги тахрирдаги Қонуни // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2012 й., 52-сон, 583-модда; 2014 й., 50-сон, 588-модда; 2015 й., 32-сон, 425-модда; 2016 й., 39-сон, 457-модда; 2017 й., 37-сон, 978-модда, Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 05.01.2018 й., 03/18/456/0512-сон, 10.01.2018 й., 03/18/459/0536-сон, 19.04.2018 й., 03/18/476/1087-сон, 09.01.2019 й., 03/19/512/2435-сон
4. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.08.2018 й., 06/18/5505/1639-сон.

ҲУҚУҚРОЛИК ЖАМИЯТИДА МИЛЛИЙ ВА УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАР МУВОЗАНАТИНИ ТАЪМИНЛАШ МУАММОЛАРИ

Абдуллаев Акмал Насриддинович

НамДУ Миллий ғоя ва ҳуқуқ таълими кафедраси катта ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада бугунги кундаги ҳуқуқролик жамиятини ривожлантириш жараёнида миллий ва умуминсоний қадриятлар мувозанатини таъминлашнинг аҳамияти очиб берилган.

Калит сўзлар: ҳуқуқролик жамияти, қадриятлар, Ислом дини, миллий ва умуминсоний қадриятлар, демократик тамойиллар, демократик ва анъанавий қадриятлар.

ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БАЛАНСА НАЦИОНАЛЬНЫХ И ВСЕОБЩИХ ЦЕННОСТЕЙ В ГРАЖДАНСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Абдуллаев Акмал Насриддинович

Старший преподаватель кафедры национальной идеологии и правового образования НамГУ.

Аннотация: В статье раскрывается важность обеспечения баланса национальных и общечеловеческих ценностей в развитии гражданского общества сегодня.

Ключевые слова: гражданское общество, ценности, ислам, национальные и общечеловеческие ценности, демократические принципы, демократические и традиционные ценности.

PROBLEMS OF ENSURING THE BALANCE OF NATIONAL AND UNIVERSAL VALUES IN CIVIL SOCIETY

Abdullaev Akmal Nasriddinovich

Senior Lecturer, Department of National Ideology and Law Education, NamSU

Abstract: *This article highlights the importance of ensuring a balance of national and universal values in the development of today's civil society.*

Keywords: *civil society, values, Islam, national and universal values, democratic principles, democratic and traditional values.*

Глобаллашув ва минтақалаштиришнинг замонавий жараёнлари нуктаи назаридан исломни тан олувчи аҳолиси бўлган мамлакатлар ва минтақаларнинг ривожланишидаги ислом омилининг ролини таҳлил қилиш дунё тараққиётининг умумий қонуниятларини ва ҳуқуқий давлатчилик, бозор иқтисодиёти ва фуқаролик жамияти каби кўрсаткичларни ҳисобга олишни тақозо этади. Шу билан бирга, бундай ривожланиш муаммоларини ҳал қилиш нафақат тарихий ва маданий анъаналарга, балки давлат бошқарувининг маънавий ва қадрият мазмуни даражасига, унинг ўзи цивилизация билан қанчалик мос келишига боғлиқ. Ислом цивилизацияси ҳукмрон бўлганлиги билан алоҳида ажралиб турадиган мамлакатлар ва минтақалар бошқа цивилизацияларда ўхшашликларга эга бўлган бир қатор миллий ва умуминсоний қадриятлар асосини ўзида акс эттиради. Шу билан бирга, миллий ва умуминсоний қадриятлар тизимида концептуал ва терминологик, мазмунли ва мантиқий ва семантик хусусиятлар бўйича сезиларли фарқлар ҳам мавжуд. Баъзан айниқса, ташқи ўхшаш белгиларга келсак цивилизациялар ўртасидаги фарқларни ажратиш анча мураккаб ҳисобланади. Ушбу ҳолат ислом цивилизациясининг миллий ва умумбашарий қадриятларни ўзида акс эттирганлиги билан характерланади.

Ғарб жамиятларида демократик қадриятлар, инсон ҳуқуқлари ахлоқий таназул билан белгиланади. Бунинг ёрқин исботи сифатида америкалик таниқли сиёсатшунос Збигнев Бжезинскийнинг сўзлари келтирилган бўлиб, улар Америка демократияси ва унинг маданий институтлари ўртасидаги боғлиқликни таъкидлаб: “Америка оммавий маданиятининг ғайриоддий жозибаси асосида Америка демократияси ётади. ... Бу очиқ, ташаббускор ва юқори рақобатдош Америка демократик тизимларининг динамик маҳсулидир” [1]. Шундай қилиб, демократлаштириш жараёни мафқуралаштирила бошланди ва шу сабабли ўз универсаллигини йўқотди. Ахир инсон эркинлиги ғояси ҳар қандай маданият ёки цивилизация маҳсули эмас, балки ҳар бир миллат ва элатлар учун умумий ғоядир. Авторитар режимлар бундан фойдаланиб, демократлаштиришни ўзига хос тарзда амалга оширадilar. Маданиятлар ва цивилизациялар ўртасидаги зиддиятларни сунъий равишда демократлаштириш жараёнларига ўтказиш демократик идеалларга бўлган ишончни сусайтиради. Натижада кучли мафқуравий босим остида, давлатнинг ташвиқот машинаси таъсирида қолган оддий фуқаролар ёлғон ғоялар қурбонига айланишди. Ҳеч қандай демократик идеалларга тегишли бўлмаган сохта демократик режимлар пайдо бўлди. Умуминсоний демократик қадриятлар эмас, балки анъанавий қадриятлар бундай режимлар учун асос вазифасини бажаради.

Ғарб давлатларидан бошқа мамлакатларда демократлаштириш жараёнида демократик қадриятларнинг анъанавий қадриятлар билан диалектик алоқаси ва уларни тўдиришга бўлган эҳтиёж юқоридир. Аммо анъанавий қадриятлар

демократик идеалларни “таҳлилини” ўтказганда, биз уларнинг бир томонлама маъно-мазмун касб этишини англаб оламиз. Авторитарик режимларда “кўпчилик ҳукмронлиги ва озчиликларнинг ҳуқуқлари” демократик принципи мавжуд анъанавий қадриятлар билан биргаликда амалга оширилади. Ушбу режимлар инсон ҳуқуқларига зид қарорлар қабул қилишда ушбу принципга асосланади. Шунга ўхшаш ҳолатларни ҳатто демократик ҳуқуқий давлат деб тан олинган мамлакатлар ҳаётида ҳам кўриш мумкин. Масалан, дунёданинг энг йирик давлати бўлган Ҳиндистонда оиладаги зўравонлик ҳали ҳам жинойт ҳисобланмайди. Демократик тамойиллар ўртасида зиддиятлар пайдо бўлганда, танлов анъанавий қадриятлар фойдасига амалга оширилади. Албатта, анъанавий қадриятлар демократик қадриятларга зид бўлмаслиги мумкин. Масалан, Ўзбекистонда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари (маҳалла) таркибида маҳалладаги баъзи оила аъзоларини яраштиришга ва уларнинг қонуний ҳуқуқлари ва талабларини қондиришга (оғир жинойтлар бундан мустасно) олдин маҳалла фаолларини ўз ичига олган ярашув институти мавжуд. Бундай механизм асосида лоқайдлик ва бепарволик асосида содир этилган ҳуқуқбузарликларнинг ижтимоий оқибатларининг олдини олиши мумкин, шунингдек, агар ҳуқуқбузар оилада асосий боқувчи бўлса, бундай механизм ҳибса олиш пайтида унинг оиласи манфаатлари ҳимоясидан келиб чиқиб муҳокама қилинади. Шундай қилиб, юқорида айтиб ўтилган институтлар қонунчилик институтлари билан ўзаро ҳамкорликда инсон ҳуқуқ ва эркинларини ҳимоя қилишда устувор аҳамият касб этади.

Инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликлари Конституцияда асосий ўринни эгаллайди. Мамлакатимизда умуммиллий референдум орқали Конституцияга тузатишлар киритилиши билан масаланинг ушбу томони янада такомиллаштирилди ва тўлиқ эътироф этилди ва ушбу ўзгаришларга мувофиқ инсон, унинг ҳуқуқлари ва эркинликлари энг юқори даражада туриши тан олинди. Шунинг учун ҳам мамлакатимиз миллий қонунчилигига мувофиқ, барча фуқаролар қонун ва суд олдида тенгдирлар ва сиёсий ҳаётда ва давлат бошқарувида бевосита ёки ўз ўринбосарлари орқали иштирок этиш ҳуқуқи белгилаб қўйилган. Таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси инсон ва фуқаронинг ҳуқуқлари ва эркинликлари ва қонуний манфаатларини, қонун устуворлигини ҳимоя қилишга қаратилганлиги билан ҳам алоҳида ажралиб туради. ва Ушбу жараёнда қонунлар ва меъёрий ҳужжатлар, шунингдек Ўзбекистон Республикаси томонидан эътироф этилган халқаро ҳуқуқ меъёрлари ҳам адолатли жамият қуришда инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини амалга оширишга катта ёрдам беради. Демак, Конституция қабул қилинган йиллар давомида мамлакатимизда давлат ва давлатчиликнинг асосий устунлари мустаҳкамланиб, улар янада такомиллаштирилди, мамлакат мустақиллигини мустаҳкамлаш ва унинг иқтисодий ва ижтимоий ривожланиши учун қулай шарт-шароитлар яратилди. Ўзбекистон Республикасининг янги Конституцияси давлатимиз ва ҳуқуқий тизимимиз ўртасидаги муносабатларни тубдан ўзгартириб, умумбашарий қадриятларни сиёсий ҳаётимизга киритди. Шунинг учун ҳам бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси жаҳон ҳамжамиятининг фаол аъзоси сифатида кўплаб глобал муаммоларни ҳал қилишда фаол рол ўйнамоқда. Бизнинг давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг саъй-ҳаракатлари туфайли Ўзбекистон давлатининг

таклифлари деярли барча халқаро масалаларда илиқ қабул қилинмоқда ва унинг замонавий дунёда конструктив мавқеи ва муносиб ўрни доимий равишда ошиб бормоқда. Айнан ушбу буюк қадриятлар Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг минг йиллардан сўнг ўзбек халқи мустақил ва суверен давлатни барпо этди ва мустақил, фаол ва жаҳон ҳамжамиятининг обрўли субъектига айланди. Мустақиллик йилларида ёш давлатимиз ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий қийинчиликларга қарамай, тезкор сиёсий, иқтисодий, ижтимоий-маданий тараққиётда, инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлашда сезиларли ютуқларга эришди ва фуқаролик жамиятини қуришда барқарор ва ишончли қадамларни қўйди.

Миллий ва умуминсоний қадриятлар ривожиди ислом динининг аҳамияти ва ўрни жуда катта бўлиб, у бу қадриятлар мазмун-моҳиятини янада бойитган. Айниқса, халқимиз миллий маънавий-ахлоқий қадриятларининг такомиллашиб боришида ислом дини келтирган эзгу инсонпарвар ғоялар сезиларли даражада таъсир кўрсатган. Ислום дини келганидан кейин Марказий Осиё халқлари ҳаётида диний қадриятлар тизими тубдан янгиланди, ислом дини раҳнамоларининг илм-фанга бўлган алоҳида эътибори туфайли заминимиздан кўплаб мутафаккирлар, қомусий олимлар етишиб чиқди. Шунингдек, бу диннинг бунёдкорлик таомилига кўра мамлакатимизда кўплаб меъморий обидалар, шаҳарлар бунёд этилди.

Дин шунчаки спекулятив догмалар ва ахлоқий кўрсатмалар тўплами эмас, балки оммавий онг тажрибаси, кўп асрлик ахлоқий ва психологик мерос билан бевосита боғлиқ бўлган маданият қатлами ҳисобланади. Бу ижтимоий фаолиятнинг ўзига хос турини, турмуш тарзи, маросим ва байрамларни, урф-одатлар ва одамлар ўртасидаги муносабатларни асословчи универсал “ҳаёт ҳақидаги фан”. Бошқача қилиб айтганда, бу кундалик ижтимоий ҳаётнинг ажралмас қисми, унинг имонлилар олдида энг юқори санкцияси ва асосидир. Диннинг асосий қисми унинг ахлоқий таркибий қисмидир, чунки дин нафақат мафкура, дунёқараш, балки хулқ-атвор муносабатлари, қадрият йўналишлари, имонлиларнинг турмуш тарзи ҳамдир.

Узоқ тарихий даврда дин миллий жамоаларнинг шаклланишида муҳим рол ўйнади. Жумладан, Ўрта Осиё халқларининг этник психологиясининг, уларнинг кундалик ҳаётий тажрибасини белгилайдиган элементлари, қадрият йўналишлари ислом таъсири остида шакланган. Дин доимо инсоният мавжудлигининг тугун нуқталарини (туғилиш, никоҳ, дафн маросимини) ғайритабиий воқеликка боғлаб, инсоннинг ҳаёт йўналишларини илҳомлантирди. Бу борада ислом дини қадриятлари устувор аҳамият касб этади. Ислום динида Худодан ташқарида яхшилик ҳам, ёмонлик ҳам йўқ, ҳар ким хоҳласа ҳам, хоҳламаса ҳам бошқача фикр юритса ҳам мутлақо қудратли Худога бўлган имон чегараларидан чиқиб кетмаслиги кераклиги таъкидланади. Худо меҳрибон ва раҳмдил, шу боисдан ҳам ҳар бир мусулмон киши меҳрибон ва раҳмдил бўлиши шарт. Шу нуқтаи-назардан қараганда, “Дунёвий ва диний қадриятлар инсонлар руҳиятининг ажралмас қисми ҳисобланиб, муштарак тарзида инсоннинг ҳаётга, жамиятга, жамият аъзоларига муносабатини намоён қилади. Дунёвий қадриятлар ижтимоий-руҳий ҳодиса бўлиб, у миллатнинг маданияти, тарихи, тили, дини, урф-одати, анъаналарини, жамиятнинг моддий ва маънавий бойликларини, иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ҳаётнинг барча томонларини

қамраб олса, диний қадриятлар диққат марказида инсон ва инсонийлик масаласи асосий ўрин тутди” [2].

Умуминсоний, диний ва исломий қадриятлар тушунчалари умумий, хусусий ва индивидуал диалектик категориялар билан бир хил диалектик ўзаро алоқада бўлади. Бу ҳар бир диалектик жуфтлик тоифалари қарама-қаршиликларнинг бирлиги эканлиги ҳам бизга маълум. Масалан, умумий ва бирлик, бошқа ҳар қандай бошқа тоифадаги жуфтликлар сингари, бир томондан, бир-бирини истисно қилади, иккинчидан, алоҳида мавжуд бўлмайди. Бундан ташқари, маълум шароитларда улар ўзаро конверсияни амалга оширишга қодир, яъни яққалик умумий бўлиб, умумий эса битта бўлиши мумкин. Шу боисдан ҳам турли хил постиндустриал, информацион, постмодерн ва бошқа жамиятлар деб аталадиган замонавий давр ўзига хос дуализмни намоён этади: бир томондан, маданий, ижтимоий, касбий ва индивидуал қадриятларнинг ғайриоддий хилма-хиллиги, бошқа томондан эса доимий оддий мавжудотнинг умумий инсоний қадриятларини излашга уринишлар. Баъзи бир қадриятларни “мутлақ”, “умумбашарий”, “умумбашарий аҳамиятга эга”, “умрбоқий” ва бошқаларни эълон қилиш уларни кўпинча бошқа қадриятларга нисбатан зиддиятли ҳолатга келтиради. Бундай вазиятда мутлақ ёки умуминсоний қадриятлар, уларни яратиш соҳаси ва исломдаги қадриятлар муаммосини айниқса долзарб аҳамият касб этишига сабаб бўлади.

Ислом дунё дини сифатида турли хил халқларнинг миллий, ирқий ёки маданий хусусиятларини диний қадрият сифатида тан олмайди, шу билан бирга одамларни қуйидаги тоифаларга ажратади: мусулмонлар, китоб аҳли (китоб), насронийлар ва мушриклар. Шунга кўра, мусулмон умматлари ичида тинчлик ва тотувлик, муқаддас китоблар аҳлига нисбатан бағрикенглик, мушрикларга нисбатан эса жиҳод ҳукми устувор аҳамият касб этади. Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек, дин қадриятлари, шу жумладан дунё қадриятлари мазмунан ахлоқий қадриятлар билан мос келади. Уларнинг орасидаги тўб фарқ шундан иборатки, дин меъёрлари ғайритабиий мавжудот - Худо томонидан ваколат берилган ва ахлоқ ғайритабиий тажрибалар асосида бутун жамиятдан унинг ҳар бир аъзосига нисбатан ўрнатилган меъёрлар тўпламига асосланади. Шу билан бирга, шуни таъкидлаш керакки, динларда умуминсоний, шаклланиш, синфий, этник, глобал ва маҳаллий қадриятларнинг таркибий қисмлари бир-бири билан чамбарчас боғлиқдир. Шу муносабат билан дунёвий ва диний қадриятлар ҳар қандай муассасалар, гуруҳлар, партиялар, раҳбарлар фаолиятининг аҳамияти унинг инсонпарварлик қадриятларини тасдиқлашга хизмат қилиши билан белгиланади.

Шу ўринда таъкидлаш керакки, анъанавий урф-одатлар маълум бир давр талабларига жавоб бермаса, уларнинг ўрнини демократик қадриятлар эгаллайди. Ёки анъанавий қадриятларга нисбатан демократик қадрият қайсидир маънода бетараф бўлса ёки уларни тўлдирса, у ҳолда амалда қўлланилади. Аксинча, агар озчилик ҳуқуқлари каби демократик қадриятлар анъанавий қадриятларга зид бўлса, улар рад этилади (масалан, аборт қилиш ҳуқуқи ёки бир жинсли никоҳ) ёки маълум чекловлар билан амалга оширилади. Масалан, яқинда Саудия Арабистонида аёлларнинг маҳаллий муниципалитетларга сайланишига қўйилган тақиқ бекор қилинди. Ёки қўплаб мусулмон мамлакатларида аёлларга университетларда ўқиш кафолатланган,

аммо уларнинг иш билан таъминланиши муаммоси ҳали ҳануз етарлича қонуний йўл билан ҳал қилинмаган.

Бундан ташқари, айрим мамлакатларда фуқаролик жамияти институтлари билан эркин рақобатлаша оладиган бундай анъанавий институтлар ҳам мавжуд. Шарқнинг кўплаб мамлакатларида нодавлат нотижорат ташкилотлари функцияларини мустақил равишда бажариши мумкин бўлган маҳаллий жамоаларнинг ўзига хос бошқарув усуллари мавжуд. Масалан, Ўрта Осиёда (айниқса Ўзбекистонда) маҳалла институти ана шундай муассасаларнинг қаторига киради. Демократияга ўтиш даврида тубдан янги институтларни жорий қилишдан кўра эски типдаги институтларни ислоҳ қилиш мақсадга мувофиқдир. Ғарбдаги фаол нодавлат нотижорат ташкилотлари ушбу жамиятлардаги динамизмга мос келади. Шунинг учун, бугунги кунда фуқаролик жамиятини ривожлантириш жараёнида миллий ва умуминсоний кадриятлар мувозанатини таъминлаш диққатга сазовордир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Бжезинский З. “Выбор: Мировое господство или глобальное лидерство”. М: Международные отношения, 2007, стр. 231-232.
2. <https://nasafziyo.uz/index.php?newsid=2777>

“МАНТИҚ УТ-ТАЙР” ВА “ЛИСОН УТ-ТАЙР”

Гулова Аноргул Ахтамовна

Бухоро давлат университети ўқитувчиси

Аннотация. Мазкур мақолада Фаридиддин Атторнинг “Мантиқ ут-тайр” ҳамда Алишер Навоийнинг асарлари қиёсий таҳлил қилинган. Мазкур асарларнинг вужудга келишига таъсир кўрсатган Шарқ мумтоз адабиёти дурдоналари таҳлил этилган.

Таянч сўзлар. “Мантиқ ут-тайр”, “Лисон ут-тайр”, Худхуд, Симург, тасаввуф, Фоний, ҳақиқат, ахлоқ, риёзат.

“МАНТИК УТ-ТАЙР” И “ЛИСОН УТ-ТАЙР”

Гулова Аноргуль Ахтамовна

Преподаватель Бухарского государственного университета

Аннотация: В этой статье был проведен сравнительный анализ произведения Фаридиддина Аттора “Мантик ут-тайр” и произведения Алишера Навои “Лисон ут-тайр”. Также был проведен научный анализ шедевров классической литературы Востока, которые повлияли на написание этих произведений.

Ключевые слова. Худхуд, Семург, суфизм, Фоний, истина, морал, предание.

“MANTIК UT-TAYR” AND “LISON UT-TAYR”

Gulova Anorgul Akhtamovna

Teacher of Bukhara State University

МУНДАРИЖА

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА ФАНЛАРИ

01.00.00

ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ НАУКИ

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

1	О некоторых условиях стремления коэффициентов ряда Фурье к нулю Ахмедова У.Ё	3
2	Буль функцияси ва унинг интерпретацияси Ахмедов О.У., Неъматов И	8
3	Plutoniý radioaktiv izotopining α -yemirilishini virtual laboratoriyada o'rganish Xudayberdiyev E.N, Bisenova B.T, Samandarov L.Q	12
4	Структурные особенности твердого раствора $(\text{GaAs}_{1-\delta}\text{Bi}_{\delta})_{1-x-y}(\text{Ge}_2)_x(\text{ZnSe})_y$ Бобоев А. Й., Усмонов Ж. Н.	21
5	Matematika darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanish Muxamadaliyeva M.	25
6	Бургерс тенгламасини ечишда ввцп ва мак-кормак сонли усуллари қўлланилиши. Наврузов Д. П.	30
7	Учлари эркин таянган чизиқли қовушқоқ эластик стерженнинг флаттер ҳолати Мансуров М.М., Акбаров У.Й.	36

КИМЁ ФАНЛАРИ

02.00.00

ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

CHEMICAL SCIENCES

8	Усовершенствование очистки сточных вод шелкомотальных производств Амонова М. М, Умуров Ф.Ф, Амонов М.Р	43
9	2-Seleno-5,7-dimetil pirido (2,3-d) pirimidinon-4 ni Co(II), Ni(II) VA CU(II) tuzlari bilan koordinasion birikmalar sintezi Yakubov E.Sh, Nazarov F.F, Nazarov F.S	48
10	Кимё фанидан 9-синф ўқувчиларнинг экспериментал қўникмаларини шакллантиришни такомиллаштириш Холмирзаев Ў.И.	52
11	Винилацетилен иштирокида морфолиннинг тўйинмаган ҳосилалари синтезида катализатор табиати ва миқдорининг таъсири Ахмедов В.Н, Жумаев Ж. Ҳ, Шарипова Н.Ў	58
12	Глауконит ва фосфорит шламнинг нитрат кислотаси билан парчаланишига асосланган комплекс ўғитлар ишлаб чиқариш усулини ўрганиш	

26	Анализ земель в охранных зонах высоковольтных линий электропередач (лэп) на примере ферганской области. Абдуллаев И.Н., Марупов А.А.	144
27	Энергетические и термогенные показатели в митохондриях скелетных мышц у разных животных Мирзаолимов Э.И., Абдуллаев Г.Р., Ахмеров Р.Н., Ниязметов Б.А., Каримов В.А.	151
28	Хитозан плёнка: олиниши, физик-кимёвий хоссалари ва қўлланилиши (обзор) Абдуллаев Н.Ж.	158

ТЕХНИКА ФАНЛАРИ

05.00.00

ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

TECHNICAL SCIENCES

29	Qadoqlash mahsulotlari uchun mo'ljallangan qog'ozning bo'yoq bilan ta'sirlashuvini o'rganish Yeshbayeva U.J., Ismailova G.I., Saodatov A.A.	166
30	Photomod рақамли фотограмметрик тизим ва унинг ишлаш принципи Мирзакаримова Г.М., Муродилов Х.Т.	169

ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

08.00.00

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

ECONOMIC SCIENCES

31	Financial planning at small businesses: features and problems of modern development Bazarov F.O., Ismailov K.M.	176
----	---	-----

ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

09.00.00

ФИЛОСОФИК ИЕ НАУКИ

PHILOSOPHICAL SCIENCES

32	Қонун ҳужжатларини экспертизадан ўтказишнинг ҳуқуқий асослари Худойбердиев А.Қ.	187
33	Фуқаролик жамиятида миллий ва умуминсоний қадриятлар мувозанатини таъминлаш муаммолари Абдуллаев А.Н.	193
34	“Мантиқ ут-тайр” ва “Лисон ут-тайр” Гулова А.А.	198
35	Илмий тафаккур ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг, инновацион ривожланишнинг асосидир Абдуллаева И.Ғ.	204
36	Ўзбекистоннинг янги тараққиёт босқичида инсон капиталидан фойдаланишнинг	

	муҳим жиҳатлари	
	Исроилов М.И.	209
37	Нафосатни яратилишида сифат ва миқдор мезонларининг таҳлили	
	Кадирова Д.С.	213
38	Ўзбекистонда микрокредит ташкилотлари фаолиятини ривожлантиришнинг иқтисодий-ҳуқуқий асослари	
	Мадумаров Т.Т., Фуломжонов О.Р.	219
39	Таълим тизимида миллий ғоя фаннининг аҳамияти	
	Маликова Д.Қ.	223
40	Экологик ахлоқни шакллантириш ва ривожлантириш Ўзбекистонда экологик вазиятни барқарорлаштириш ҳамда глобал экологик муаммоларни бартараф этишнинг муҳим омили	
	Абдуазимова З.А.	227
41	Ёшлар онгида экоэстетик тафаккурни шакллантиришнинг аҳамияти.	
	Ниёзов С.С.	233
42	“Оммавий маданият” таҳдидига қарши курашнинг замонавий усуллари	
	Рахмонова С.Ш.	239
43	Дунё экологик манзарасининг ижтимоий-фалсафий хусусиятлари	
	Саманова Ш. Б.	243
44	Фаробий фаол ақл, имкониятдаги ақл, воқеликдаги ақл даражалари ҳақида	
	Ибраҳимов Б.Б.	247
45	Глобаллашув шароитида социал стратификацион жараёнлар ва ижтимоий ҳамкорлик	
	Шарипов А.З.	253
46	Инсон онги - миллий ғоя тизими элементи: назарий таҳлил	
	Эргашев И., Сапаев В.	259
47	Тарихий билишда фанлараро алоқадорликлар	
	Бердиев Ў.Б.	264
48	Тасаввуф таълимоти: йўналишлари ва уларда инсон камолоти масалалари	
	Қабулов Қ.П.	269

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

10.00.00

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

PHILOLOGICAL SCIENCES

49	Kognitiv lingvistika va lingvokulturologiya tilshunoslikning sohasi sifatida.	
	Aliyeva D.M.	274
50	Concepts of speech purity and being free from non-literary language units, as well as the use of dialectal words in english oral speech	

Mirzaholova N.K.	279
51 Ingliz va o`zbek tillarida somatik frazeologik birliklar pragmatikasi Gadoyeva M.I.	286
52 Hozirgi o`zbek adabiy tilida "0" shakllar tizimi Dushayeva G.D.	292
53 Zamonaviy ta`lim tizimida uzviylik tushunchasi informatika va axborot texnologiyalari fani misolida Jo`raev M.M.	296
54 Jorjina Howellning "Sahro malikasi" badiiy biografiyasida sevgi mavzusidagi maktublarning badiiy-estetik talqini Habibova M.N.	300
55 Инглиз халқ эртақларида етакчи образлар талқини. Халилова Ш.Ж.	306
56 Iqtisodiyot sohasi gazeta materiallarida kognitiv metaforalarning qo`llanishi Khayrullayeva N.N.	310
57 Metaforaning badiiy diskursda lingvokulturologik tadqiqi Aliyeva N.N.	314
58 "Tўrt ulus tarixi" da tarixiy rivojotlar ta`hlili Abdullaeva M.D.	318
59 Main detective features of "the hound of the baskerville valley" by arthur conan doyle Amanov A.A.	324
60 Даниел Дефонинг "Робинзон Крузонинг ҳаёти ва ажойиб саргузаштлари" романидаги прецедент феноменлар таҳлили Жалилов Б.Т.	326
61 Sanskrit tilining paydo bo`lish makoni borasidagi mulohazalar Jumaniyazova D.A.	332
62 Темурийлар даври шерозда туркий шеърят Сулаймонов М.	337
63 Замонавий инглиз адабиётида ижтимоий мақомнинг ўрганилиши Муҳаммедова Н.Э.	341
64 Викторин адиба шарлотта бронтенинг ҳикоя услуби Муҳаммедова Х.Э.	345
65 National and cultural characteristics of bread terms in english, russian and uzbek languages Muminova D.A.	350
66 Қорақалпоғистон республикаси ўзбек шеваларида сўз ясаиш усуллари Ибрагимова У.	355
67 Матн ва дискурс мутаносиблиги масаласи	

	Абдувахабова М.А.	359
68	Баҳо семантик категория сифатида Рахматова М.М.	364
69	“Бобурнома” сюжети ва композициясида аёллар образининг ўрни Қозақова С.	370
70	Diachronic study of terminology “Architecture”. Saloydinova N.Sh.	374
71	Лингвистик базани тузишда модуллаштиришнинг аҳамияти Тоирова Г.И.	377
72	Аския ва унинг жанр табиати Холбутаев Г.О.	386
73	Адабиётшуносликда “поэтика” тушунчаси ва масалага оид назарий қарашлар шарҳи Хажиева Ф.М.	390
74	Iqtisodiy xabar va yangiliklarni ommaga yetkazishda metaforalarning o`rni Хауруллаяева Н.Н.	395
75	Шукур Холмирзаевнинг услуб маҳорати Ҳамидова М.О.	400

ГЕОГРАФИЯ ФАНЛАРИ

11.00.00

ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАУКИ

GEOGRAPHICAL SCIENCES

76	Яйлов ва чорвачиликни ривожлантиришнинг ҳудудий жиҳатлари Умурзақова У.Н.	406
----	---	-----

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

13.00.00

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

PEDAGOGICAL SCIENCES

77	Бўлажак чет тил ўқитувчиларининг дискурсив компетенциясини шакллантириш музмуни Мамадалиев Э.А.	411
78	Talaba hayotidagi jismoniy tarbiya Abduvositov S., Jumaev K.	415
79	Ta`lim jarayonida axborot texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi Ixxomjon A.T., Tojimatov I.N.	418
80	The role of independent study skills in the development of sociolinguistic competence of future english teachers Sarimsakova D.M.	421

81	Zamonaviy ta'lim tizimida uzviylik tushunchasi informatika va axborot texnologiyalari fani misolida Jo'rayev M.M.	429
82	Maktabgacha yoshdagi bolalarning vatanparvarlik tarbiyasida milliy me'morchilik obidalari bilan tanishtirishning pedagogik shart-sharoitlari Karimova Sh.B.	434
83	Ortogonal proektsiyalarda virtual modellardan foydalanish. Shonazarov A.O.	438
84	Чет тили дарсларида лойиҳани амалга оширишда талабаларнинг илмий-тадқиқот компетентлигини шакллантириш шартлари Axmedova G.U.	442
85	Sport mashg'ulotlarida natijalarga erishishda to'g'ri qaror qabul qilishning ahamiyat Qo'chqarov U.	445
86	Improving the effectiveness of the foreign language lessons. Rasulova M.A.	448
87	Varieties of method triz for teaching students Ruziyeva N.Z.	453
88	Nemis tilini o'rgatishda mnemotexnikadan foydalanish Hasanova O.Q.	456
89	Moodle technology in teaching english as a second language Zokhidova G.E.	462
90	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining chaqqonlik sifatini tarbiyalashda milliy harakatli o'yinlarning o'rni. Abdullayev O.Q.	466
91	“Ички ёнув двигател деталларини таъмирлаш самарадорлигининг экологик кўрсаткичларига таъсири” мавзусини ўқитишда интерфаол усулларнинг аҳамияти Қосимов И.С.	470
92	Разработки и применения контролирующие-тестирующие программ по химии Атоев Э.Х., Бешимов Ю.С.	475
93	Физиканинг “электродинамика” бўлимидаги лаборатория ишларини бажаришда муаммоли вазиятлар яратиш методикаси Боймиров Ш.Т.	479
94	ОТМларда коммуникатив компетенция моделларини ривожлантириш Болтаев Ч.Б.	484
95	Ёшларни вatanparvarlik руҳида тарбиялашнинг шакл ва усуллари Оразымбетов Е.К.	489
96	Муҳандисларни лойиҳалаш компетенцияларини ривожлантириш усуллари	

	Мадаминов Ж.З.	496
97	Дизайн лойиҳалар воситасида ўқувчилар креативлик қобилиятларини шакллантириш масалалари Турсунов Ж.Э.	502
98	Инновационная деятельность при подготовке будущих учителей в высших учебных заведениях Маматханова Н.Т.	508
99	Жисмоний тарбия ўқитувчиларининг касбий фаолиятга тайёрлашнинг методик услублари Махмудов Б.А.	512
100	Талабалар жисмоний маданиятга қадрият сифатида муносабатда бўлиб билим олишларини ташкил этиш . Назаров А.Т.	516
101	Fransiz tili darsini tashkil etishning innovatsion shakllari. Shodiyeva I.O., Qudratova N.U.	519
102	Ўқитувчи фаолиятида инновацион салоҳиятнинг ўрни ва аҳамияти Хақимова Д.М.	523
103	Таянч компетенциялар асосида ўқувчиларнинг изланиш, тадқиқот маданиятини босқичма-босқич шакллантириш технологияси Нарзиева Н.Н., Ҳамидов А.Г.	528
104	Мураккаб структурали тизимларни таҳлил қилиш масалалари Норматов Р.Н., Арипов М.М., Сиддиқов И.М.	532
105	Электрон ўқув қўлланмалар тайёрлашда дастурий воситаларнинг имкониятлари Раҳмонов М.Ш.	537
106	Ўқувчиларда ахборот воситаларидан фойдаланиш маданиятини шакллантиришнинг назарий асослари Раҳимова Г.	543
107	12-16 ёшдаги футболчиларнинг антропогенетик мезонлар ва жисмоний тайёргарлик кўрсаткичлари асосида функционал тайёргарликлари ва жисмоний ривожланганлик даражаларини баҳолаш Рўзиқулов Б.	547
108	Педагогические основы подготовки специалиста в области безопасности жизнедеятельности Ахмедова Н.М., Тошназаров А.Х., Абдухакимов А.А.	553
109	Жисмоний маданият дарсларида тиббий гуруҳга киритилган болаларни ўқитиш методикасининг хусусиятлари Усмонов З.Н.	557
110	Таълим-тарбия сифатини таъминлашда жамоат ташкилотларнинг роли	

	Ҳомидов Ҳ.К.	561
111	Sportchilarning ovqatlanishini ba'zi bir hususiyatlari	
	Mirzayev S.	566
112	Effectiveness of educational technology	
	Kodirova D.A.	571
113	Педагогик меҳнатни илмий асосда ташкил этиш тамойиллари ва қоидалари	
	Туманов У.Ф.	576
114	Ўрта махсус таълимда “оптика” ни ўқитишнинг услубий жиҳатлари	
	Қодирова Ҳ.Н.	580
115	Umumkasbiy fanlarni kognitiv-vizual o'qitish orqali yuqori samaradorlikka erishish	
	Хо'جjiyev M.Y.	585